

Asiantuntijalausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausuntopyynnön diaarinumero: HE 103/2025 vp

Nuorisotutkimusseura kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä, jossa ehdotetaan muutettaviksi perusopetuslakia, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia sekä kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia

Valmistavan opetuksen lisäopetus

Hallituksen esityksen mukaan perusopetuslakiin lisättäisiin säännökset perusopetuksessa järjestettävän valmistavan opetuksen lisäopetuksesta.

Hallituskaudella keskeisiä tavoitteita ovat koulutustason ja koko väestön osaamistason nostaminen ja oppijoiden hyvinvoinnin parantaminen. Esityksen mukaan perusopetuksessa järjestettävän valmistavan opetuksen lisäopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan tarvitsemia valmiuksia suomen tai ruotsin kielessä sekä siten edistää oppilaiden tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Lakimuutosesityksen tavoitteena on mahdollistaa valmistavan opetuksen jatkuminen kahteen vuoteen tilanteissa, joissa se arvioidaan tarpeelliseksi riittävien kielellisten valmiuksien varmistamiseksi.

Nuorisotutkimusseura pitää lisäopetusmahdollisuutta myönteisenä. On oleellista varmistaa, että kaikilla perusopetusikäisillä maahanmuuttotaustaisilla lapsilla ja nuorilla, syntymämaasta riippumatta, on tarvittavat kielelliset valmiudet niin opiskeluun kuin vertaissuhteiden rakentamiseen ja yhteiskunnassa toimimiseen.

Perusopetukseen valmistava opetus on tällä hetkellä Opetushallituksen mukaan tarkoitettu kaikille niille perusopetusikäisille maahanmuuttotaustaisille lapsille ja nuorille, joilla ei ole vielä tarvittavia kielellisiä valmiuksia esi- tai perusopetuksessa opiskeluun. Nuorisotutkimusseura haluaa kiinnittää erityisesti huomiota esityksessä ehdotettuun täsmennykseen, jonka mukaan valmistavan opetuksen oppilaaksiottokriteereitä muutettaisiin siten, että vain ulkomailla syntyneet maahanmuuttotaustaiset voisivat osallistua opetukseen. Nuorisotutkimusseura ei kannata täsmennystä, vaan pitää tärkeänä, että opetukseen voivat osallistua sekä vasta maahan muuttaneet että Suomessa syntyneet maahanmuuttotaustaiset lapset ja nuoret eikä se edellytä oleskelulupaa.

Lapsen tai nuoren syntymämaa ei saisi määrittää hänen mahdollisuuksiaan saada valmistavaa tai lisäopetusta, jos siihen on tarvetta. On koko yhteiskunnan etu, että kaikki lapset ja nuoret syntymämaasta riippumatta oppivat suomen ja/tai ruotsin kieltä niin, että he pärjäävät ja voivat menestyä ja kokevat olevansa osa suomalaista yhteiskuntaa. Oleellista on, että perusopetuksessa oleva lapsi / nuori taustastaan riippumatta saa tarvitsemaansa tukea ja opetusta suomen ja ruotsin kielen oppimisessa. Koulutuksen laajana tavoitteena on tuottaa sekä kykyä toimia

kansalaisena että kykyä toimia työelämässä. Näiden kielten osaaminen on edellytys sille, että lapsi / nuori pärjää ja menestyy niin opinnoissa ja myöhemmin työelämässä kuin vertaisryhmissä, muissa yhteisöissä ja yhteiskunnassa yleensäkin.

Lisäksi, lisäopetuksen tarvetta ja toteutustapaa arvioitaessa on syytä kiinnittää huomiota opetuksen laatuun, opettajien pätevyyteen ja muiden oppiaineiden opetuksen toteutumiseen oppilaan aiempien opintojen mukaisesti ja toisaalta siihen, että lapsi ja nuori pääsee laajemmin osaksi luokka- ja kouluyhteisöä (ks. myös Venäläinen ym. 2022). Nuorten oppijoiden oppimiseen ja hyvinvointiin vaikuttavat yksilötekijöiden ohella erityisesti nuorten asema ja osallisuus kouluyhteisössä, aikuisen tuki ja ohjaus sekä vertaissuhteet. Onnistunut valmistava ja lisäopetus edellyttävät riittävästi osaavia opettajia ja ohjaajia sekä opetuksen suunnitelmallista kehittämistä. Opetuksen kehittämistä tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti ja tiiviissä yhteistyössä koulun muiden oppiaineiden opetuksen ja oppilashuollon kanssa, jotta voidaan mahdollisimman hyvin edistää niin lapsen / nuoren oppimista ja kotoutumista kuin vertaissuhteiden muodostumista sekä toimijuutta ja osallisuutta kouluyhteisössä.

Valmistavan opetuksen lisäopetuksen rahoitus

Hallituksen esityksen mukaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslakiin lisättäisiin säännökset uuden toiminnan rahoituksesta ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin tekninen maininta uudesta rahoituksesta. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain voimaantulosäännöstä korjattaisiin teknisesti.

Opetuksen järjestäjät saavat tällä hetkellä maahanmuuttajien valmistavan opetuksen järjestämiseen valtionosuutta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) nojalla. Valmistavan opetuksen kustannukset korvataan opetuksen järjestäjille opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän kautta. Nyt esityksessä ehdotetaan kustannusten siirtämisestä kunnan peruspalvelujen valtionosuuksiin.

Esityksessä todetaan, että perusopetuksessa järjestettävän valmistavan opetuksen lisäopetuksen toteuttamiseksi ehdotetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslakiin lisättäväksi säännökset opetuksen järjestäjille maksettavasta lisärahoituksesta. Nuorisotutkimusseuran näkökulmasta on keskeistä, että valmentavaan opetukseen ja sen lisäopetukseen liittyvä rahoitus korvamerkitään tätä tarkoitusta varten. Mikäli rahoitusta ei korvamerkitä, tämän muutoksen myötä eriarvoisuus lasten ja nuorten välillä eri kunnissa voi lisääntyä sen mukaan, miten kunnat priorisoivat valmistavaa opetusta ja lisäopetusta. Jos rahoitus ei ole kohdennettua, riski kasvaa, että valmistavan opetuksen laatu ja saatavuus voivat vaihdella entistä enemmän kuntien välillä ja oppilaiden tarvitsemat tukitoimet jäävät toteutumatta.

Esityksessä todetaan myös, että toiminnan käynnistyessä vuosina 2026 ja 2027 rahoitus perustuisi perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilasmäärään. Vuodesta 2028 alkaen rahoitus perustuisi perusopetuksessa järjestettävän valmistavan opetuksen lisäopetuksen oppilasmäärään. On hyvä, että rahoitus perustuu valmistavan opetuksen lisäopetuksen oppilasmäärään. Mikäli näin ei olisi, on riski, että osa kunnista saa vähemmän rahoitusta suhteessa tarpeeseen.

Aamu- ja iltapäivätoiminnasta perittävien enimmäismaksujen korotus

Hallitus esittää, että aamu- ja iltapäivätoiminnasta perittävien enimmäismaksujen määrää korotettaisiin, mikä kompensoisi kunnille aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuuteen tehtävää valtion rahoituksen leikkausta ja maksut sidottaisiin indeksiin.

Nuorisotutkimusseura ei pidä esitystä kestäväenä ratkaisuna. Jo hallituksen aiemmin tekemät leikkauspäätökset ovat kohdentuneet lapsiperheiden talouteen. Köyhien lapsiperheiden taloudellinen tilanne on huolestuttava ja lapsiperheköyhyys vaikuttaa lasten välittömään hyvinvointiin sekä pitkälle elämänselkkuun. Maksujen korottaminen ja sitominen indeksiin voi vaikeuttaa tai jopa estää osan lapsien osallistumisen aamu- ja iltapäivätoimintaan. Vaikkakin maksujen korottamiselle voidaan löytää perusteita valtion ja kunnan talouden näkökulmasta, vaikeuttavat korotukset jo nyt heikossa taloudellisessa asemassa olevien lapsiperheiden tilannetta ja lapsien yhdenvertaisia mahdollisuuksia viettää turvallista iltapäivää koulupäivien jälkeiseen. Taloushaasteet eivät voi olla vaikuttamatta perheiden ja lasten hyvinvointiin ja lasten oppimiseen negatiivisesti.

Lopuksi Nuorisotutkimusseura toteaa, että lapsien, nuorten ja lapsiperheiden taloudelliseen tilanteeseen on tämän hallitusohjelman aikana kohdentunut paljon heikennyksiä. Toteutettujen leikkausten ja niistä seuraavien muutosten vaikutuksia on syytä arvioida lyhyellä ja pitkällä aikavälillä niin hallituskauden tavoitteiden kuin lasten ja nuorten hyvinvoinnin, syrjäytymiskehityksen ja osallisuuden näkökulmista. Arvioinnissa tulisi tarkastella myös leikkausten yhteisvaikutuksia.

Helsingissä 28.9.2025

Eila Kauppinen
Nuorisotutkimusseuran tutkimusjohtaja

Lähde:

Venäläinen, S., Laimi, T., Seppälä, S., Vuojus, T., Viitala, M., Ahlholm, M., Latomaa, S., Mård-Miettinen, K., Nirkkonen, M., Huhtanen, M. & Metsämuuronen, J. (2022). Kielellisiä taitoja ja koulunkäyntivalmiuksia. Valmistavan opetuksen ja oman äidinkielen opetuksen tila ja vaikuttavuusarviointi. Julkaisut 19:2022. Karvi.